

«BOSHLANG'ICH TA'LIM ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH»

Ismailova Mahliyo Sobirjon qizi

*Toshkent shahar Shayxontohur tumani
320- maktab Boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim ona tili fanini o'qitish jarayonida, o'quvchilarning darsga nisbatan qiziqishlarini orttirishga, qaratilgan innovatsion texnologiyalardan keng foydalanishning samarali usullari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion texnologiyalar, ijodkorlik, samarali natija

O'zbekiston Respublikasi huquqiy demokratik jamiyat qurish yo'lidan borar ekan, o'z fuqarolarining, xususan o'sib kelayotgan yosh avlodning jismonan sog'lom, ma'nan barkamol, aqlan raso bo'lib tarbiyalanishiga, zamonaviy ilm-fan yutuqlari bilan qurollangan holda ta'lim olishiga alohida e'tibor qaratmoqda. Respublikamizda ta'lim tizimiga e'tibor va munosabat tubdan o'zgargan hozirgi davrda har bir fanning rivojlantirishi, takomillashtirishi, o'rgatishning samarali usullarini amaliyotga joriy etilishiga alohida e'tibor qaratilayotir.

Barkamol shaxsni shakllantirish masalasi davlat siyosati doirasiga ko'tarilgan bo'lib, uni amalga oshirish jarayoni hisoblangan pedagogik jarayon samaradorligini ta'minlash esa, ta'lim muassasasi rahbarlari, o'qituvchilar, tarbiyachilar, pedagogik jarayon ishtirokchilari va boshqa mutaxassis xodimlarning faoliyatini samarali tashkil etish va takomillashtirish mexanizmlarini yaratish, innovatsion faoliyatni tashkil etish zaruriyatini belgilaydi.

Hozirgi davrga kelib, umumta'lim maktablarda darslarni tashkil qilishning noan'anaviy usullaridan foydalanishning afzalliklari har bir zamonaviy pedagog-o'qituvchi tomonidan e'tirof etilmoqda. 1950-yillarga kelib, AQSHning Garvard universitetida ilk pedagogik texnologiyalardan foydalanib, dars o'tish sinab

ko'rildi. Ayni paytda O'zbekistonning ta'lim maskanlarida ham turli interfaol metodlardan qo'llash o'qituvchilarning kundalik ish rejimiga aylanib ulgurgan.

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida quyidagi interfaol usullarni qo'shimcha mashqlar bajarishda samarasi kattadir:

Aqliy hujum metodi;

Muammoli ta'lim metodi;

Kichik guruhlarda ishlash metodi

Ushbu noan'anaviy interfaol usullar yordamida o'quvchilarga qo'shimcha mashqlar bajartirganaimizda o'qish-o'rgatish jarayonini yaxshi o'zlashtirishga olib keldi. O'z vaqtida aloqani tikladi. Motivatsiya yuqori darajada bo'lishini taminladi, o'tilgan materialni puxta xotirada saqlab qolishga imkon berdi. Mustaqil fikrlay oladigan o'quvchining shakllanishiga yordam berdi.

Aqliy hujum interfaol metodidan foydalanganimizda o'quvchilarga mashq shartidan kelib-chiqib o'quvchilar aqliga hujum qilinadi, o'quvchilarda fikr va g'oyalar tug'iladi. Bu fikr va g'oyalarni umumlashtirib, yagona, to'g'ri xulosa chiqariladi.

Muommlil ta'lim interfaol usulidan foydalanib, o'quvchilarga o'tilgan mavzu bo'yicha muammoli vaziyatni vujudga keltirib, ularning ushbu muammoli vaziyatni bartaraf etishlarini so'radik. Masalan, quyidagi muammoli vaziyat yuzaga keldi; Gaplarda tushub qolgan kim? va nima? so'roqlariga javob bo'lgan so'zlarni topib, nuqtalar o'rniga qo'ying, gaplarni ko'chiring.

1. O'quvchilarni sevib o'qishadi.
2.g'ozaga suv quymoqda .
3. Oshpaz qozonga gurunchni solib, ..ni damladi.
4.mashinani tez haydab ketdi.
5. Bog'dan gullar uzib ,yasadim.

O'quvchilardan ushbu muammoni hal qilib berishni so'raganimizda, ular nuqtalar o'rniga gap mazmuniga mos so'zni qo'yib, biz o'rtaga tashlagan muammoni bartaraf eta oldilar. Ushbu interfaol metod o'quvchilarni fikrlashga, muammoni qanday yechim, bartaraf etish choralari o'ylashga, fikr va xulosalar chiqarishga, o'z fikr va mulohazalarini erkin bayon eta olishga katta yordam berdi.

Kichik guruhlarda ishlash interfaol metodidan dars jarayonida kengroq foydalanish kerak, chunki ushbu metod o'quvchilarni dars davomida quvnoqroq bo'lishiga, kayfiyatlarini yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Mavzuni mustahkamlashda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarishdan oldin, sinf o'quvchilarini uch kichik guruhlariga bo'lib olinadi. O'quvchilarning taklif, istak va talablarini hisobga olgan holda kichik guruhlar nomlanadi. O'quvchilarga ushbu kichik guruhlar o'rtasida "Kim epchil, chaqqon va bilimdon" deb nomlangan musobaqa o'ynashimizni aytib, musobaqa sharti ularga tanishtiriladi. So'ng har bir kichik guruhdan bittadan o'quvchini doskaga chiqarib, berilgan mavzuga oid qo'shimcha mashqni shartiga ko'ra bajarish buyuriladi. Mashq bajarib bo'lingandan so'ng g'olib va mag'lub jamoalarga tegishli ballarni qo'yib, ushbu ballar izohlanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari kichik guruhlarda ishlash interfaol usuli yordamida mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarganlarida erkin harakat qildilar, jamoalar g'alabasi uchun kurashdilar, mashqni tez va sifatli bajarishga harakat qildilar. Boshlang'ich sinflarda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarish, ayniqsa, mashqlarni interfaol dars metodlari yordamida bajarish o'quvchilarni mavzuni puxta egallashlarida, o'zbek tilining o'ziga xos grammatikasini o'rganishda juda ham katta ahamiyatga ega, degan tilshunos pedagog olimlarimiz fikrlariga qo'shilamiz.

Xususan, boshlang'ich ta'lim darslarida texnika vositalari va interfaol metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarga taqdim etilayotgan yangi materialni osonroq yetkazishni ta'minlashga erishiladi. Innovatsion texnologiyalarni ta'lim

jarayoniga tadbiiq etishdan ko'zlanadigan asosiy maqsadlarni quyidagicha tasniflash mumkin:

birinchidan, ta'lim tizimini jadallashtirish;

ikkinchidan, jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgan bugungi jamiyatda har qanday axborotlarni o'quvchilarga yetkazishda vaqtdan unumli foydalanish;

uchinchidan, bilim berishni yangi sifat bosqichiga ko'tarish va o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish;

to'rtinchidan, mustaqillik, erkin fikr, o'zaro hamkorlik aloqalarini keng yo'lga qo'yish.

Innovatsion texnologiyalardan foydalanib o'tkazilgan har bir dars o'quvchilarni erkin fikrlashga, o'z nuqtai nazarini bayon qilishga imkon yaratadi. Jamiyatimiz rivoji, barqarorligini ta'minlashda, eng avvalo, olingan axborotlarni mustaqil tahlil eta oladigan, erkin fikrlaydigan yoshlar zarur. Shuning uchun ham o'quv-tarbiya jarayonida innovatsion usullar, texnologiyalarning o'rnini va ahamiyati beqiyos. Pedagogik texnologiyalarni ta'limda qo'llash o'quvchilarning bilimli va yetuk malakali bo'lishlarini ta'minlaydi.

"Innovatsiya" inglizcha so'z bo'lib, "yangilik kiritish", "yangilik" degan ma'nolarni anglatadi. Innovatsion texnologiyalar orqali ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga yangilik va o'zgartirish kiritiladi va bu jarayon interfaol usullardan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Innovatsion pedagogik muammolar yechimini izlash ta'lim sohasida innovatsion jarayonning xususiyati, mazmuni, tarkibini tasniflash va tekshirish natijalarini tahlil qilish bilan amalga oshiriladi. Ta'lim jarayonini boshqarish o'qituvchidan katta mahorat talab qiladi. Mashg'ulot jarayonida o'qituvchi o'z faoliyati va o'quvchilar faoliyatini tashkil etish yo'llarini, o'quvchilar bilimini nazorat etish eng samarali usullarini ishlab chiqadi. Bu jarayonda interfaol usullardan foydalanishning, ko'zlangan maqsadni amalga oshirish uchun zamin bo'ladi. Interfaol usullar zamirida o'qituvchi va o'quvchi

hamkorligi yotadi. Bunday pedagogik hamkorlik jarayonining o'ziga xos xususiyati shundaki, o'quvchining dars jarayoniga loqaydligi, nafaolligining oldi olinadi va mustaqil fikrlash, ijod qilish, izlanishga jalb qilinadi, o'quv jarayoniga, fanga bo'lgan qiziqishlarining doimiyligi ta'minlanadi. Pedagogik texnologiyaning maqsadi o'qituvchi va o'quvchining belgilangan maqsadga hamkorlikda erishishlarini ta'minlashdir. O'qitish jarayonida maqsad bo'yicha kafolatlangan natijaga erishishi mumkin.

O'quv jarayonida o'quvchilar mustaqil fikrlab, ijodiy ishlab, izlanib, tahlil etib, o'zlari xulosa qila olsa, ko'zlangan maqsad amalga oshadi. O'qituvchi o'quvchilarning faoliyati uchun imkoniyat va sharoit yarata olishi, o'qitish jarayonining asosi hisoblanadi. Har bir dars, mavzu, o'quv fanining o'ziga xos texnologiyasi bor. Bugungi kunda bizga ma'lum va keng qo'llanadigan usullardan "Aqliy hujum", "Klaster", "Venn diagrammasi", "BBB", "FSMU" kabilar dars jarayonida o'zlanining samarali natijalarini ko'rsatib kelmoqda. "Qiyoslash metodi", "Davra metodi", "6x6x6" kabi metodlarning dars samaradorligini ta'minlashda o'ziga xos o'rni bor. Shuningdek, ona tili fanidan "Gapning ikkinchi darajali bo'laklari" mavzusi o'rgatib bo'lingandan keyin, o'quvchilarga "Guruhlarda ishlash metodi" dan foydalangan holda, "Men To'ldiruvchiman!" mavzusida ijodiy matn tuzish topshiriladi. Bu topshiriq yakka tartibda, kichik yoki katta guruhlar tomonidan ham bajarilishi mumkin. Mavzu yuzasidan tuzilgan matn o'quvchilar tomonidan taqdim qilinadi. Bu metod orqali o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlantiriladi, xotirasi mustahkamlanadi, yozma va og'zaki savodxonli o'stirilib, ijodiy matn yaratish malakasi mustahkamlanadi. Ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqi va imlosavodxonligini mustahkamlash maqsadida matn yaratish yuzasidan bir qancha qiziqarli topshiriqlar berish mumkin.

Tilning rivojlanishi, ayrim soʻzlarning maʼnolari haqidagi bilimni boshlangʻich sinf oʻquvchilari ot, sifat, son, feʼlni oʻrganish jarayonida asta-sekin bilib oladilar. Bu oʻrinda «Soʻzning tarkibi» boʻlimi katta imkoniyatga ega. Oʻquvchilar bu boʻlim materiallarini oʻrganish jarayonida tilimizning yangi soʻzlar bilan boyib borishi haqidagi muhim manbalar bilan, soʻz yasalishi bilan tanishadilar.

Jumladan, " Soʻzning tarkibi " boʻlimini oʻtish jarayonida har bir soʻz turkumi yuzasidan ertak yaratish vazifasi topshirilsa, oʻquvchilarning grammatik savodxonligi oʻsish bilan bir qatorda, mantiqiy mushohada qilish qobiliyati rivojlanadi, ijodkorligi oshadi. Innovatsion texnologiyalar taʼlim sifati va samaradorligini oshirib, taʼlim jarayoning markaziga oʻquvchilarning oʻquv-biluv faoliyatini qoʻyadi, taʼlim jarayonining yaxlitligini taʼminlaydi. Oʻquvchi faoliyatining yuqori darajadagi koʻrsatkichi, oʻquv-biluv faoliyatini oʻzi tashkil etishi, iroda va faoliyatning oʻquvchi ongining predmetiga aylanishidir. Bu maqsadni amalga oshirish uchun, avvalo, taʼlim beruvchi maqsadga eltuvchi usullarni tanlay bilishi, oʻquv-tarbiyaviy jarayon yaxlitligini taʼminlashi lozim. Innovatsion texnologiyalarni taʼlim jarayoniga joriy etish, taʼlim samaradorligini oshirish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylanmoqda. Yangi metodlarni taʼlim jarayoniga tadbiiq etish pedagoglar oldida turgan masalalardan hisoblanadi. Ona tili darslarida oʻzbek tiliga muhabbat vasoʻzga ehtiyotlik bilan munosabatni tarbiyalashga alohida eʼtibor beriladi.

Buning uchun matn puxta tanlanadi. Tilni oʻrganish jarayonida leksik-uslubiy ishlarga katta oʻrin beriladi. Darsda sheʼr, soddalashtirilgan matnlar bilan birga, yuksak badiiy matnlardan ham foydalaniladi. Ona tili oʻqitish jarayoni oʻquvchilarda ilmiy dunyoqarash asoslarini shakllantirishga qaratiladi. Ona tili darslari har bir kishi uchun zarur boʻlgan saranjom-sarishtalik, mustaqillik, tashabbuskorlik sifatlarini tarbiyalash hamda rivojlantirishda har bir ,pedagog

bugungi kun talabi doirasida yondashishi, innovasion texnologiyalardan unumli foydalanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak// Xalq so'zi, 2017.
2. Hojiev A. O'zbek tili morfologiyasi, morfemikasi va So'z yasalishining nazariy masalalari. - T., 2010.
3. Maxmudov N., Nurmonov A. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. Sintaksis. -T., 1995.
4. Iskandar, O. (2023). The Organization of the Khorazm Soviet Republic. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(4), 794-798.
5. Ochilov, I. (2023). IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN FORMING THINKING AND SKILLS IN HISTORY LESSONS. Science and innovation, 2(B4), 481-484.